

Marijan Prosen – Majo

Trije astronomski paberki in še en ocvir'k povrh'

E-spisi, preliminarna verzija

Kranj, pomlad 2018

V teh astronomskih paberkih opišemo, kako nek naravni pojav simuliramo¹ ali prikazujemo iz geocentričnega in kako iz heliocentričnega gledišča (stališča). Ob simuliranju se srečamo z nekaterimi osnovnimi izrazi (termini) iz področij orientacije in krajevnega in časovnega dogajanja na obzorju (obzornici) in jih opredelimo in pojasnimo z vidika novejšega slovenskega astronomskega izrazoslovja. Nato v stilu starogrškega bajeslovja objavimo nebesni mit o majhnem ozvezdju, ki do zdaj ni imel zgodbe. Končno povemo še, da včasih pripovedujemo drugačno mitološko zgodbo o kakem ozvezdju, kot je narisano na zvezdnih kartah ali v zvezdnih atlasih in ga zaznavamo na zvezdnem nebu.

I. Simuliranje dnevnega gibanja Sonca

Simuliranje kakega naravnega pojava iz geocentričnega gledišča je takšno, kot pojav doživljamo pri opazovanju z Zemlje, to je iz opazovališča, ki leži v središču nebesne krogle (subjektivno opazovanje). Simuliranje iz heliocentričnega gledišča pa je takšno, kot pojav resnično poteka v vesolju in ga opazujemo iz opazovališča, ki leži zunaj Zemlje (objektivno opazovanje).

Dnevno gibanje Sonca na nebu lahko razlagamo na različne načine. En način je s simuliranjem naravnega pojava oziroma procesa, saj dnevno gibanje Sonca na nebu je naravni pojav oziroma proces, ki se pred nami odvija nad obzorjem, na nebu, kot posledica vrtenja Zemlje, ki je spet naravni pojav.

---

¹ Tudi simulacija pojava; oba izraza se mi zdita enakovredno uporabna. Tu uporabljamo prvi izraz.

Dnevno gibanje Sonca na nebu od vzhoda (levo) do zahoda (desno); na sredini Sončeve dnevne poti nad obzorjem je jug (pred nami). Z nekaj stavki lahko opišemo dnevno pot Sonca na nebu. Na obzorju (obzornici) lahko označimo (pokažemo) točko, kjer Sonce vzide (vzhaja), to je vzidišče (vzhajališče) Sonca in točko, kjer zaide (zahaja), to je zaidišče (zahajališče) Sonca. Na nove besede se navadimo in vse je v redu!

Dnevno gibanje Sonca na nebu od vzhoda mimo juga do zahoda lahko simuliramo s predse iztegnjenima rokama (ne da bi Sonca sploh opazovali). Postopek opišemo. Gre za geocentrično prikazovanje naravnega pojava, ki ga doživljamo tako, kot bi bili na mirujoči Zemlji v središču vesolja, v središču nebesne krogle, kjer je naše opazovališče, iz katerega opazujemo. Dnevno gibanje Sonca na nebu lahko prikazujemo tudi iz heliocentričnega gledišča (iz opazovališča zunaj Zemlje, iz vesolja), to je tako, kot se pojav resnično odvija v prostoru z vrtečo se Zemljo in mirujočim Soncem. Postopek za to simuliranje tudi opišemo.

a) Simuliranje dnevnega gibanja Sonca na nebu iz geocentričnega gledišča

Predstavljajmo si, da smo v opazovališču na mirujoči Zemlji, v središču nebesne krogle. Stojimo razkoračno. Opredelimo naše obzorje in smo obrnjeni proti jugu. Iztegnjeni roki damo skupaj in ju usmerimo vodoravno proti vzhodu (v levo) in tja tudi pogledamo. Tako približno pokažemo smer, kjer na obzorju vzide (vzhaja) Sonce. Potem iztegnjeni roki skupaj počasi premikamo poševno desno navzgor v najvišjo lego na jugu, kjer si mislimo Sonce opoldne, nato roki počasi premikamo poševno desno navzdol do vodoravne lege, ju usmerimo proti zahodu (v desno) in tja tudi pogledamo. Tako približno pokažemo smer, kjer na obzorju Sonce zaide (zahaja). Pravkar smo z iztegnjenima rokama simulirali dnevno gibanje Sonca na nebu od vzhoda do zahoda. To je dobra telovadna vaja

tudi za telo. Večkrat jo ponovimo, da simuliranje dnevnega gibanja Sonca na nebu dobro obvladamo.

Iztegnjeni roki vedno premikamo od vzhoda proti zahodu (od leve proti desni, če pri razkoračni legi gledamo proti jugu), kot bi z njima prikazovali (risali) obris (konturo) precej širokega z obeh strani simetričnega in kar visokega hriba od njegovega levega vznožja in pobočja mimo kopastega vrha hriba do njegovega desnega pobočja in vznožja.

Prikazovanje ob besedni razlagi je lahko zelo učinkovito. Z njim podoživljamo pojav, ki se sicer odvija v naravi, saj vsebino lahko živahno predstavimo. S premikanjem rok nikoli ne hitimo. Simuliranje poteka počasi, sproščeno, flegma in z užitkom. Posebno pozornost posvetimo simuliranju v skupini. To naj bi veljalo splošno za vsako simuliranje.

b) Simuliranje dnevnega gibanja Sonca na nebu iz heliocentričnega gledišča

Predstavljajmo si, da smo na vrteči se Zemlji ali da smo kar mi-Zemlja, ki se vrti. Postavimo se razkoračno in razročimo. Opredelimo naše obzorje. Z rokama ga nakažemo z vodoravnim gibanjem rok. Leva roka vedno trdno kaže proti vzhodnemu (levemu) delu obzorja, desna roka vedno trdno proti zahodnemu (desnemu) delu obzorja, pred seboj pa imamo južno stran obzorja. Z opredeljenim obzorjem smo trdno vezani. Če se mi vrtimo, se hkrati z nami vrti tudi obzorje. Mi (to je Zemlja) se z razročenima rokama vrtimo od zahoda proti vzhodu (v levo). Ko se tako vrtimo, na naši levi roki-vzhodni strani obzorja okoliški predmeti vzhajajo, so pred nami na jugu (opoldne) najvišje nad opredeljenim obzorjem, na naši desni roki-zahodni strani obzorja pa zahajajo. Mi se vrtimo v levo, proti vzhodu, okoliški predmeti pred nami pa se navidezno premikajo v desno, proti zahodu.

Vzemimo, da smo na dvorišču in se vrtimo z razročenima rokama v levo in da si za Sonce izberemo neko žogo na oddaljenem stolu. Ko pride pri našem vrtenju žoga navidezno na levo roko, je zjutraj in žoga vzide, ko pride natančno pred nas, je opoldne (sredi dneva) in je žoga najvišje, ko pride navidezno na desno roko, je zvečer in žoga zaide. Potem je žoga pri nadaljnjem vrtenju za nami (noč). Žoga se je pred nami navidezno gibala od leve roke do desne roke, to je v desno. Čas od vzida žoge do zaida žoge traja okroglo ali orientacijsko 12 ur (okoli pol dneva). Ostali čas do 24 ur je noč.

Tako kot smo simulirali navidezno gibanje žoge pred našimi očmi, resnično poteka dnevno gibanje Sonca na nebu. Mi se vrtimo v eno smer

(proti vzhodu), žoga, ki sicer miruje, pa navidezno potuje pred nami v nasprotno smer (proti zahodu) – tako kot Sonce na nebu. Treba je dosti vaditi in imeti veliko potrpljenja, še več pa domišljije, da osvojimo bistvo heliocentričnega prikazovanja dnevnega gibanja Sonca na nebu. Namesto žoge na stolu lahko za Sonce vzamemo tudi kak drug oddaljen mirujoč predmet v naši okolici (velik kamen, prometni znak, drevo, luč na električnem drogu, avto, sedeči otrok, ...). V bistvu gre za model *vrteča se Zemlja (mi z razročenima rokama) - mirujoče Sonce (žoga na stolu)*. Domišljiji damo prosto pot.

Vaje²

a) Simuliranja iz *geocentričnega gledišča*

1. Z iztegnjenima rokama simulirajmo trajanje dneva. Simuliramo ga tako, kot poteka gibanje Sonca nad obzorjem podnevi, ko se giblje od vzhoda do zahoda. Dan traja (je dolg) od trenutka, ko Sonce vzide, do trenutka, ko Sonce zaide.
2. Z iztegnjenima rokama prikažimo trajanje dneva poleti in pozimi. Upoštevamo, da je Sonce sredi poletja skoraj 16 ur na nebu, sredi zime okoli 8 ur, da se Sonce poleti opoldne dvigne dosti višje na nebo kot pozimi.
3. Z iztegnjenima rokama simulirajmo trajanje noči tako, kot poteka gibanje Sonca ponoči, ko ga ne vidimo. Obrnemo se proti severu in z iztegnjenima rokama prikažemo gibanje Sonca pod obzorjem od zahoda do vzhoda. Prikažimo še trajanje noči poleti in pozimi.

a) Simuliranja iz *heliocentričnega gledišča*

1. Smo na travniku. Predstavljajmo si, da smo Zemlja. V daljavi naj mirujoča kopica sena predstavlja Sonce. Prikažimo: a) dan na Zemlji; b) noč na Zemlji; c) poldne in polnoč na Zemlji.

---

² Dan se začne, ko Sonce vzide (pride gor izza našega vzhodnega dela obzorja), in se konča, ko Sonce zaide (gre dol za naš zahodni del obzorja). Ko Sonce vzide, nastopi jutro, nato se zvrstijo dopoldne, opoldne (12. ura), popoldne in večer, nakar Sonce zaide. **Dan traja od vzida do zaida Sonca** (ne od vzhoda do zahoda Sonca; vzhod in zahod sta strani neba, sta krajevni besedni kategoriji in ne časovni, kot je trajanje časa). Noč traja od zaida Sonca do njegovega vzida. Gl. še izraze v razdelku II.

2. Večja steklenica sredi mize v sobi naj predstavlja Sonce. Predstavljate si, da ste Zemlja. Odmaknite se za nekaj korakov od steklenice. Razročite. Simulirajte: a) vzid steklenice; b) opoldansko lego steklenice; c) zaid steklenice.

3. Na dvorišču naj kak velik kamen predstavlja Sonce, vi pa Zemljo. Ste nekaj korakov oddaljeni od kamna. Razročite. Simulirajte jutro, dopoldne, opoldne, popoldne in večer.

Opomba. Vrtilna os Zemlje je poševna. Pri tako preprostih simuliranjih seveda tega ne upoštevamo. Tu je Zemljina os kar pokončna (navpična), tako kot pokončno stoji človek.

⌘

II. Osnovni slovenski izrazi iz področja orientacije in krajevnega in časovnega dogajanja na obzorju

V prejšnjem razdelku smo uporabili nekaj osnovnih izrazov, ki jih tu natančno opredelimo in pojasnimo. V okviru današnjega stanja našega astronomskega izrazoslovja s tem poskušamo nekoliko prispevati k čim boljšemu jeziku, tako pri ustnem kot pri pisnem izražanju.

Osnovni izrazi

vzid Sonca (Lune) – čas (trenutek), ko Sonce (Luna) vzide
Sončev (Lunin) **vzid** je enakovreden izraz, vendar ne sončni, solarni
(lunski, lunarni) vzid

zaid Sonca (Lune) – čas (trenutek), ko Sonce (Luna) zaide
Sončev (Lunin) **zaid** je enakovreden izraz, vendar ne sončni, solarni
(lunski, lunarni) zaid

●

Sončev – pridevnik, ki se nanaša na Sonce, pripadajoč Soncu
sončen, sončni – pridevnik, ki se nanaša na Sonce, ne pripadajoč Soncu

●

vzhajanje Sonca (Lune) – čas (trajanje), ko Sonce (Luna) vzhaja izza obzorja; pri nas oba izza vodoravnega obzorja vzhajata okoli 3 minute
Sončevo (Lunino) **vzhajanje** je enakovreden izraz, vendar ne sončno, solarno (lunsko, lunarno) vzhajanje

zahajanje Sonca (Lune) – čas (trajanje), ko Sonce (Luna) zahaja za obzorje; pri nas oba za vodoravno obzorje zahajata okoli 3 minute
Sončevo (Lunino) **zahajanje** je enakovreden izraz, vendar ne sončno, solarno (lunsko, lunarno) zahajanje

vzidišče (vzhajališče) – točka na obzorju, v kateri nebesno telo vzide (vzhaja); pri Soncu, Luni in planetih se spreminja, pri zvezdah ne
zaidišče (zahajališče) – točka na obzorju, v kateri nebesno telo zaide (zahaja); pri Soncu, Luni in planetih se spreminja, pri zvezdah ne

vzhod (vzhodišče) – glavna stran (smer) neba, točka na obzorju, v kateri Sonce vzide (vzhaja) ob enakonočju
zahod (zahodišče) – glavna stran (smer) neba, točka na obzorju, v kateri Sonce zaide (zahaja) ob enakonočju
jug (južišče) – glavna stran (smer) neba, točka na obzorju, ki pri nas leži natanko pod najvišjo točko, v kateri je Sonce opoldne nad obzorjem
sever (severišče) – glavna stran (smer) neba, točka na obzorju, ki pri nas leži natanko pod severnim nebesnim polom

Stavčne zveze

Besedi vzid in vzhod imata različen pomen, prav tako tudi besedi zaid in zahod. Zato moramo te besede skrbno oziroma pravilno uporabljati. Vzid in zaid označujeta čas, vzhod in zahod pa kraj oziroma smer na opazovalčevem obzorju (obzornici). Ne smemo na primer reči vzhod Sonca (zahod Sonca), če mislimo na vzid Sonca (zaid Sonca), to je na čas, ko določenega dne Sonce vzide (zaide). Sami lahko presodite, kaj pomeni izraz *vzhod Sonca*, če sploh kaj pomeni, ali izraz *sončni vzhod* (to je od Sonca obsijan, osvetljen vzhod). Tudi izraz *sončni vzid* ne zdrži. Prizadevamo si, da enemu pojmu, če je le mogoče, pripada (priredimo) en sam izraz (izjemoma največ dva, recimo še primerno izbrana pridevniška oblika izraza, kot na primer: *vzid Sonca = Sončev vzid*).

Zjutraj lahko v sedanjiku mirne duše rečemo: Danes Sonce vzide (vstane, pride gor, ...) ob .... in zaide (gre spat, gre dol) ob .... Ali: Vzid Sonca je (bil) ob ..., zaid Sonca je (bo) ob ... . Ali: Sončev vzid je (bil) ob ... , Sončev zaid pa je (bo) ob ... . Ali tudi: Danes je Sonce vzšlo ob ... in bo zašlo ob .... Ne pa: Danes Sonce vzhaja ob ... (to ni v redu povedano, saj Sonce vsak dan vzhaja okoli 3 minute izza obzorja; glagol vzhajati nakazuje trajanje, glagol vziti pa trenutek). Če rečemo ali zapišemo *vzhod Sonca* ali celo *sončni vzhod*, tak izraz nima nobene realne, povedne vrednosti, ni podatek, saj ne pove, ne označi časovne dimenzije izraza, kar je bistveno. Je neka neopredeljena besedna spaka. Še hujša je *Sončev vzhod*.

Še nekaj stavkov glede besed Sončev (besedo pišemo z veliko začetnico) in sončen in sončni.

Sončev polmer (= polmer Sonca) meri približno 700 000 km. Tropsko leto je v bistvu Sončevo leto (ne sončno leto). Sončev dan traja (je dolg) 86 400 sekund. Hiša je precej sončna, saj leži na sončnem pobočju hriba. V sončnih dneh nas rad obiše stric Janez, ki je zares sončni človek. Na sosedovi sončni trati rastejo sladke borovnice. Itn.

V našem matematičnem in astronomskem izrazoslovju imajo točke, ki nastanejo s presekanjem (presekom) dveh črt ali presekanjem črte in ploskve ali s presekanjem treh ploskev večinoma končnico *-išče*, npr. *presečišče* dveh premic, *prebodišče* premice in ravnine, *oglišče* kocke, *podnožišče* daljice (palice), *nadglavišče* nad nami, *izhodišče* koordinatnega sistema (sestava), *opazovališče* (gledišče, stojišče) kot presekanje navpičnice in vodoravne ravnine oziroma obzorja, kjer smo v središču nebesne krogle itn.

Tudi izraze za glavne strani neba vzhod, zahod, jug in sever bi morali pravilneje pisati (kot so včasih) s končnico *-išče* (vzhodišče, zahodišče, južišče in severišče, saj so presečišča smeri z obzornico), a je zmagala ta verzija označb, verjetno zaradi poenostavitve pisave izrazov.

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) piše, da je *vzhod* *glagolnik od vziti*. Mislim, da to ne drži. *Glagolnik od vziti je po moje vzid*. Besede *vzid* ni v SSKJ, da bi jo tam definirali in relevantno pojasnili. Je preveč revolucionarna, preveč nenavadna, preveč bogaboječa, preveč zahtevna. Smo jo pa predstavili in na kratko pojasnili kar tukaj.

III. Naposled - tudi nebesni mit o ozvezdju Trikotnik

Ozvezdje Trikotnik običajno prikazujejo s tremi šibkimi, a s prostimi očmi vidnimi zvezdami. Te tri zvezde oblikujejo grško črko delta Δ , ki v grškem alfabetu označuje veliko črko D. Na nebo pripet trikotnik naj bi v mitološkem pogledu ali simbolično predstavljal Nilovo delto. Vendar mitološke zgodbe o tem ozvezdju ni zaslediti.

Če zgodbe ni, pa jo sami naredimo. Upoštevamo mnenje nekaterih mitologov, da tam na nebu, kjer je ozvezdje Trikotnik, simbolično ne leži Nilova delta, ampak je postavljen trikotniški otok, Sicilija. Med zvezde naj bi ga postavili bogovi na željo in čast boginje poljedelstva, plodnosti in rasti, Demetre. Sicilija je bila namreč deželja, ki jo je Demetra zelo cenila zaradi kakovostnih pridelkov pšenice, vina in oljčnega olja pa tudi zaradi številnih svetišč, ki so jih tam ljudje postavili njej na čast.

Čeprav nad vse prijetno in rodovitno deželo pa je Sicilijo večkrat rado močno nekaj streslo. Kdo ali kaj jo je stresel in zakaj? Poglejmo.

Ozvezdje Trikotnik (Triangulum) pod Andromedo, pri nas vidno zvečer vso jesen; M 31 – galaksija v Andromedi, M 33 – galaksija v Trikotniku.

Nekoč se je sredi stare Grčije nenadoma pojavil velikan Tifon, kot gora velik pošastni stoglavi zmaj s kačjim repom. Iz njih je bruhal strupeno goreče plamene. Kamor je stopil, so tla pod njim zagorela, voda zakipela in gosti oblaki temnega črnega dima požgane trave so se valili okrog njega in za njim.

Kadarkoli in kjerkoli se je ta velikanska pošast pojavila na kopnem, so se je vsi zbal. Prestrašili so se je celo olimpski bogovi, čeprav so bili na svoji sveti gori Olimp popolnoma zaščiteni in varni pred vsem. Begali so sem in tja v strahu, da ne bi prišli v stik to pošastjo in zgoreli.

Tifon je dobro vedel, da se ga bogovi bojijo. Želel si jih je podrediti in postati njihov gospodar. Zato je dvignil upor velikanov in drugih zmajev proti vladarju vseh bogov, Zevsu, da ga spodnese s prestola in sam zavlada.

Upor je trajal celih deset let. Tifon je ostal edini upornik, ki je preživel. Dolgo časa se je še sam nadalje upiral. Šele po strahovitem boju je klonil. Zevs je nadenj izstrelil svoje najmočnejše strele, ki so ga popolnoma zbile v morske globine. Tam se ni mogel več braniti, saj v vodi ni mogel živeti. Živel in bruhal ogenj je lahko le na žgočih suhih tleh. Voda ga je dušila in gasila njegove plamene. V vodi je umiral.

Končno so Tifona bogovi prijeli. Z debelimi vrvmi so ga močno zvezali. Da bi se ga za vedno znebili, so ga še globlje potopili v morje, priklenili na morsko dno in nadenj vrgli velikanski trikotni otok - Sicilijo. Da ne bi več mogel bruhati ognjeno vroče pline, so mu na glave posadili še tri tisoč metrov visoko in neskončno težko goro Etno.

Tako se je končal Tifonov upor. Zevs je zmagal in potem nadalje vladal kot gospodar zemlje in neba vsem bogovom na Olimpu.

Ognjeni zublji, ki od časa do časa švignejo iz slavnega ognjenika Etna na Siciliji in zatresejo otok, pa naj bi predstavljali silno Tifonovo ognjeno sapo. Ker je trdno zvezan na dnu morja in komaj diha, naj bi zaradi tega Tifon še dandanes občasno sikal in bruhal svojo jezo (lavo, kamenje, pepel, vroče pline in črn dim) v vesolje in tresel otoške kraje in okolico.

No, tako vsaj vemo, kdo ali kaj in zakaj povzroča potrese na Siciliji. Tifon ali Etna? To, zdaj ni več vprašanje.

Ozvezdje Trikotnik, obkroženo z ozvezdji, ki imajo čudovite mitološke zgodbe, zdaj tudi s svojo povsem enakovredno nebesno zgodbo iz grškega bajeslovja.

Tifon je tako mitološko povezan z goro Etno in ognjenikom na njej, ki občasno bruha, ognjenik Etna z otokom Sicilijo, ki se zato občasno strese, trikotna Sicilija pa z nebesnim Trikotnikom, ki niti ne bruha in se niti ne trese, ampak mirno domuje in se razkazuje na zvezdnem nebu že celo večnost, vse od Ptolemajevih časov, od zdaj dalje tudi s svojo mitološko zgodbo.

IV. Nebesna *Vodna kača* - vedno prikazana z eno glavo

Ozvezdje *Vodna kača* ali *Hidra* je najbolj razvlečeno, najbolj zvijugano, najdaljše in tudi največje ozvezdje. Vleče se čez dobro četrtino neba (100°). Segga od Malega psa do Tehtnice in meji na trinajst ozvezdij. Če glavo Vodne kače opazujemo v začetku aprila zvečer na južnem delu neba, njen rep pride tja šele čez šest ur.

Na nebo postavljeno ozvezdje *Vodna kača* je spomin na mitološko ogromno, ostudno in strupeno vodno kačo, ki naj bi živela, strašila in pustošila v močvirju ob mestu Lerna v Argolidi na Peloponezu, žrla ovce, govedo in občasno tudi ljudi, ki so ji prečkali pot. Po eni varianti mitološke zgodbe naj bi imela *Hidra* devet strupenih kačastih ali zmajskih glav, po drugih variantah pa še celo občutno več. Ne glede na to, koliko glav je imela, sta vedno, ko ji je kdo odsekal eno, na njenem mestu zrastle dve. Do smrti pokončati takšno pošast (nekateri tudi rečejo takšno pošastno zver) se je zdelo nemogoče. Tamkajšnji prebivalci se je niso in niso mogli na noben način znebiti.

Ozvezdje *Vodna kača*, iz naših krajev najboljše vidno zvečer od februarja do maja, je vedno narisano tako, da ima pošast eno glavo, čeprav naj bi jih po starogrški mitološki zgodbi imela devet.

Toda junaški Heraklej si je domislil, kako jo premagati. Glave ne bodo več zrastle, če bo takoj, ko bo odsekal eno, njen na telesu krvaveči vrat izžgal z gorečo baklo. Tako je tudi storil. Po težkem in dolgotrajnem boju, ki je trajal od zgodnjega jutra vse do poznih večernih ur, je ob pomoči svojega nečaka Jolaja premagal do takrat nepremagljivo, nevarno in krvoločno pošast.

Najslavnejša in najbrž tudi edina mitološka zgodba o *Hidri* je zagotovo ta, ki opisuje (z več variantami) zmagovit Heraklejev boj z njo. Pred kratkim pa sem na svetovnem spletu našel, da takšna pošast kratko in učinkovito nastopa

tudi v starogrškem mitu o Argonavtih. Jazon naj bi šel z Argonavti v Kolhido iskat veliki zaklad - zlato runo, ki naj bi ga čuval neustrašni in vedno budni devet glavi zmaj z imenom Hidra. Tega do zdaj nisem vedel in v to dvomim. Menim, da gre za pomoto v imenu, ki jo je zagrešil ali povsem običajni ljubiteljski pisec mita ali celo mitolog v strokovnem pogledu.

Lernejsko Hidro iz starogrške mitološke zgodbe večinoma upodabljajo z devetimi kačastimi glavami, morda tudi zaradi velike popularnosti števila 9, za kar so poskrbeli takratni starogrški filozofi (pitagorejci) z velikim matematičnim navdihom ³. Vendar pa je na zvezdnih kartah ali v zvezdnih atlasih Hidra vedno prikazana z eno glavo. Zakaj je to tako? Zgodba ena, slika druga. To poskušam na kratko pojasniti.

Naj bo kakorkoli. V obeh zgodbah, o Jazonu in Herakleju, torej nastopa Hidra z devetimi glavami. Mitološke zgodbe o enoglavi Hidri pa od nikoder.

Kljub temu bi bilo zadevo s prikazano enoglavo Hidro na nebu le mogoče nekako razvozlati in pojasniti. Takole bi rekel. Več kot verjetno je, da je

---

³ Število 9 zelo pogosto nastopa v pravljicah: za devetimi gorami, za devetimi vodami; v legendah ali mitih: Lernejska Hidra z devetimi glavami, zmaj z devetimi glavami; starogrških mitoloških muz (boginj), pokroviteljic znanosti in umetnosti, je bilo devet, med njimi Uranija – muza astronomije; Herodotova zgodovina (*Zgodbe*) je bila sestavljena iz devetih knjig, itn.

ozvezdje Hidra nastalo že dosti pred tem, ko so stari Grki trdno namestili ali pritrdili svoja ozvezdja na nebo, to je precej pred Evdoksom iz Knide in Aratom (pred 4. in 3. stol. pr. n. š.).

Ključ do te ene in edine glave Hidre na zvezdnem nebu bi lahko iskali in našli v starih mitih iz Mezopotamije in Babilona. Pripovedujejo o začaranih ljudeh-kačah (večinoma ženskah), ki so naseljevali razne reke in močvirja. Ti miti so si zagotovo utrli pot med zvezde pred grškimi miti, se nekateri tam tako zelo močno zasidrali, da jih ni bilo mogoče več premakniti oziroma zbrisati z neba in nadomestiti z novimi. Tam so ostali. Začaranci v teh mitih imajo vedno eno glavo, nikoli dveh ali več. In ena takih začarank naj bi bila tudi Hidra, pozneje imenovana tudi Ženska vodna kača ali Velika vodna kača.

Očitno v tem primeru pripovedujemo mit iz starogrškega bajeslovja na račun mezopotamske ali babilonske začarane deklice. Pripovedovanje mita je pač eno, njegova upodobitev na zvezdni karti ali na zvezdno nebo postavljena in opazovana Vodna kača pa drugo.

Poletje 2018.